

Anna Kuzior

Katedra Rachunkowości

Uniwersytet Ekonomiczny w Katowicach

Odzwierciedlenie ryzyka utraty wartości aktywów w sprawozdaniu finansowym

Wstęp

Warunki, w których funkcjonują jednostki gospodarcze charakteryzują się dużym stopniem niepewności, która nie pozwala w dokładny sposób przewidzieć ani rezultatów osiągniętych przez podmiot, ani też jego zachowań. Na sytuację finansową i majątkową oraz zachowania przedsiębiorstwa oddziałują różnorodne czynniki zewnętrzne i wewnętrzne. Ze współdziałania wszystkich czynników wynika ryzyko, którym jest możliwość utraty przez jednostkę jej zasobów [Cabelo, Tirado 2004, s. 184].

W literaturze spotyka się różne klasyfikacje ryzyka, które oddziałuje na podmioty gospodarcze [Borkowski, Hanisz 2010, s. 27], między innymi jest ono dzielone na zewnętrzne i wewnętrzne. Ryzyko zewnętrzne pochodzi z otoczenia podmiotu, dotyczy ogólnych czynników wpływających na działalność jednostki. Ryzyko wewnętrzne dzieli się na finansowe i niefinansowe. Ryzyko finansowe ma ścisły związek z publikowanymi przez jednostkę sprawozdaniami finansowymi, ponieważ bezpośrednio wpływa na wartości aktywów i zobowiązań. Ryzyko niefinansowe oddziałuje na pozycję konkurencyjną jednostki, w przyszłości więc również wpłynie na wartości składników majątkowych [Cabelo, Tirado 2004, s. 185].

W związku z tym uwzględnienie ryzyka przy sporządzaniu sprawozdania finansowego wiąże się (między innymi) z właściwą wyceną aktywów, czyli z oszacowaniem możliwych do uzyskania przyszłych korzyści ekonomicznych. Ryzyko związane jest bowiem z nieuzyskaniem przez jednostkę w przyszłości korzyści ekonomicznych wynikających z aktywów na poziomie odpowiadającym co najmniej ich wartości księgowej. Szacowanie przyszłych korzyści, które przyniosą aktywa wiąże się z koniecznością określenia czynników istotnych dla tychże korzyści [Karmańska 2008, s. 332]. Uwzględnienie ryzyka i jego czynników przy sporządzaniu sprawozdania finansowego związane jest z właściwym ustaleniem wartości aktywów, a więc często z koniecznością dokonania odpisów

aktualizujących ich wartość. Wpływ ryzyka na zawartość sprawozdania finansowego ma swój podstawowy wyraz w przyjmowanych w rachunkowości zasadach wyceny bilansowej, co bezpośrednio rzutuje na wartości poszczególnych pozycji prezentowanych w bilansie, ale również ma wpływ na kwotę ustalonego wyniku finansowego. Skutki uwzględnienia ryzyka widoczne są więc zarówno w bilansie, jak i w rachunku zysków i strat, a informacje uzupełniające zamieszczone są w informacji dodatkowej.

Celem artykułu jest przedstawienie, na podstawie polskiego prawa bilansowego, zasad wyceny aktywów z uwzględnieniem ryzyka utraty wartości oraz sposobu prezentacji w sprawozdaniu finansowym odpisów aktualizujących.

Wpływ ryzyka na zasady wyceny pozycji bilansowych

Aktywa oznaczają kontrolowane przez jednostkę zasoby, które w przyszłości przyniosą jej korzyści ekonomiczne. Prezentując te zasoby w sprawozdaniu finansowym jednostka musi ustalić, czy istnieje ryzyko (prawdopodobieństwo), że takich korzyści w przyszłości nie uzyska lub czy ich rozmiary nie będą mniejsze niż wydatki poniesione na pozyskanie aktywów. Jeżeli na moment bilansowy przewidywane korzyści związane z danym elementem aktywów są mniejsze niż ich wartość wynikająca z ksiąg rachunkowych, jednostka ma obowiązek dokonania odpisu z tytułu utraty wartości (odpisu aktualizującego wartość aktywów) [Zawadzki 2009, s. 174 i dalsze]. Wynika on bezpośrednio z ustawy o rachunkowości (zwanej dalej UoR), która w art. 7 ust. 1 pkt. 1 stanowi, że jednostka ustalając wynik finansowy ma obowiązek wziąć pod uwagę (między innymi) zmniejszenie wartości użytkowej lub handlowej składników aktywów. Na konieczność uwzględniania odpisów z tytułu utraty wartości (czy też odpisów aktualizujących) przy wycenie aktywów wskazują zapisy art. 28 UoR, prezentujące zasady wyceny bilansowej poszczególnych pozycji sprawozdania. Ustawa o rachunkowości wskazuje jedynie na konieczność dokonania w określonych warunkach odpisów z tytułu utraty wartości (art. 28; art. 32 ust. 4) i przedstawia sposób ich sprawozdawczego ujęcia, nie podaje natomiast zasad szacowania tych odpisów dla poszczególnych kategorii aktywów. Ten problem został rozstrzygnięty w Krajowym Standardzie Rachunkowości nr 4 *Utrata wartości aktywów* (zwanym dalej KSR 4).

Procedura ustalania odpisu z tytułu utraty wartości poprzedzona jest udzieleniem przez jednostkę odpowiedzi na pytanie, czy występują okoliczności (a więc ryzyko), że podmiot nie uzyska z danego składnika aktywów oczekiwanych korzyści ekonomicznych. W tym celu jednostka musi przeanalizować informacje pochodzące zarówno z zewnętrznych, jak i wewnętrznych

źródeł, które określają prawdopodobieństwo otrzymania (lub nie) korzyści ekonomicznych związanych ze składnikami aktywów [Pielaszek, Świdarska 2009, s. 3–29 i dalsze]. Ryzyko pochodzące z zewnątrz przedsiębiorstwa, które może wpłynąć na utratę wartości aktywów, wynika przede wszystkim z [KSR 4, par. 4.2]:

- negatywnych zmiany w środowisku technologicznym, rynkowym, gospodarczym, prawnym, w którym działają emitenci instrumentów finansowych posiadanych przez jednostkę, jej dłużnicy i inni kontrahenci, ryzyka ich upadłości, likwidacji, zaniku rynku na posiadane składniki aktywów, zmian sytuacji gospodarczej (wzrost bezrobocia, spadek cen nieruchomości, spadek cen niektórych dóbr) – czynników, które powodują nieotrzymanie należnych środków pieniężnych, a są niezależne od jednostki gospodarczej,
- wyższej niż przewidywano utraty wartości rynkowej poszczególnych składników aktywów,
- spadku cen na rynkach odbiorców lub wzrostu cen na rynkach dostawców, na których jednostka prowadzi działalność,
- prognoz dotyczących wzrostu kosztów niezbędnych do doprowadzenia sprzedaży do skutku,
- niekorzystnych zmian wartości na rynku instrumentów finansowych i inwestycji,
- obserwowanych lub przewidywanych niekorzystnych zmian o charakterze technologicznym, rynkowym, gospodarczym lub prawnym w otoczeniu, w którym jednostka prowadzi działalność lub na rynkach, do obsługi których jednostka wykorzystuje kontrolowane przez siebie aktywa,
- wzrostu rynkowych stóp procentowych prowadzącego do wzrostu stopy dyskontowej uwzględnianej przy liczeniu wartości użytkowej aktywów,
- wyższej (godziwej) wartości rynkowej wyemitowanych przez jednostkę instrumentów kapitałowych od wartości netto aktywów.

Ryzyko występujące w podmiocie związane jest z możliwością [KSR 4, par. 4.3]:

- fizycznego uszkodzenia rzeczowych składników aktywów,
- niedotrzymania terminów zapłaty należności,
- wystąpienia lub przewidywania niekorzystnych zmian w zakresie lub sposobie, w jaki wszystkie lub niektóre składniki aktywów są lub będą użytkowane,
- zaniechania lub restrukturyzacji działalności, w której zaangażowane są aktywa lub planami ich wcześniejszej niż przewidywano sprzedaży,
- osiągnięcia lub przewidywania gorszych od oczekiwanych skutków wykorzystania aktywów.

Przedstawione przesłanki dotyczą wszystkich aktywów, których wartość jednostka gospodarcza ustala na dzień bilansowy. W zależności od tego, czy testowane są aktywa inwestycyjne, czy też operacyjne, jednostka sprawdza stosowne okoliczności. Przede wszystkim przesłanki zewnętrzne można klasyfikować w zależności od tego, czy odnoszą się do aktywów inwestycyjnych, czy operacyjnych, wewnętrzne bowiem wykazują w większości związek z aktywami operacyjnymi.

Jednostka gospodarcza musi zidentyfikować aktywa, dla których może być przeprowadzona procedura ustalania odpisu aktualizującego, będąca konsekwencją przedstawionych powyżej okoliczności. Na tym etapie należy ustalić, czy obiektem oceny będą aktywa wypracowujące korzyści pojedynczo czy grupowo. Aktywa wypracowujące korzyści ekonomiczne pojedynczo to takie składniki, które posiadają zdolność do samodzielnego przynoszenia korzyści ekonomicznych wynikających z ich użytkowania lub utrzymywania. Jeżeli aktywa wypracowują korzyści grupowo, to są wtedy elementem ośrodka wypracowującego korzyści ekonomiczne. Jest to najmniejszy możliwy do zidentyfikowania zespół aktywów, które wypracowują korzyści grupowo, w dużym stopniu niezależnie od korzyści ekonomicznych pochodzących z innych aktywów, które przynoszą korzyści pojedynczo lub z innych ośrodków wypracowujących korzyści ekonomiczne. Zdolność do grupowego przynoszenia korzyści ma miejsce wtedy, gdy podmiot może czerpać korzyści z pojedynczego składnika aktywów pod warunkiem korzystania z niego łącznie z innymi składnikami aktywów.

Ustalenie, że występuje przesłanka (lub przesłanki) utraty wartości powoduje rozpoczęcie procedury aktualizacji aktywów. Jej celem jest stwierdzenie, czy testowany składnik faktycznie charakteryzuje się utratą wartości. W pierwszej kolejności ocenia się zdolność do przynoszenia korzyści przez aktywa wypracowujące korzyści indywidualnie. Utrata wartości tych aktywów ma miejsce wtedy, gdy ich wartość, wynikająca z ksiąg rachunkowych, jest wyższa od kwoty, jaką można z nich uzyskać na dzień bilansowy na skutek sprzedaży, rozliczenia lub dalszego użytkowania. Sposób i poziom wartości ustalonej na dzień bilansowy zależy od charakteru aktywów oraz od tego, jakie zasady wyceny bilansowej przyjęła dla nich jednostka w ramach stosowanej polityki rachunkowości lub jakie zostały jej narzucone przepisami obowiązującego prawa¹. W zależności od zasad wyceny bilansowej, aktywa testowane pod kątem utraty wartości można podzielić na kilka grup. Wyodrębnione grupy i odpowiadające im wartości, które należy ustalić w związku z prowadzonymi testami na utratę wartości, przedstawia tabela 1.

---

¹ Chodzi zarówno o ustawę o rachunkowości, jak i o Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 12 grudnia 2001 r. w sprawie szczegółowych zasad uznawania, metod wyceny, zakresu ujawniania i sposobu prezentacji instrumentów finansowych (Dz.U. z 2001 r. Nr 149, poz. 1674 z póź. zm.).

Tabela 1**Aktywa wypracowujące korzyści indywidualnie i parametry ich wyceny**

Grupa	Przykłady aktywów należących do grupy	Wartość ustalana w związku z procedurą ustalania odpisu z tytułu utraty wartości
Aktywa trwałe i obrotowe, które są wyceniane na dzień bilansowy w wartościach rynkowych bądź godziwych lub metodą praw własności	Instrumenty kapitałowe wyemitowane przez inne jednostki oraz wartości niematerialne i prawne oraz nieruchomości zaliczane do inwestycji	Wartość rynkowa lub przy jej braku godziwa lub wartość obliczona metodą praw własności
Aktywa wyceniane w kwocie wymaganej zapłaty i w skorygowanej cenie nabycia	Udzielone pożyczki, aktywa finansowe utrzymywane do terminu wymagalności	Skorygowana cena nabycia, jeżeli jednostka uzna, że jest trwale prawdopodobieństwo, że nie uzyska wpływów środków pieniężnych w czasie lub w wartości ustalonej w umowie dotyczącej należności wycenianych w skorygowanej cenie nabycia. Wtedy ustala kwotę możliwą do odzyskania z wycenianej należności. Kwotą tą jest wartość bieżąca przepływów pieniężnych oczekiwanych przez jednostkę w innych niż pierwotnie zakładano kwotach wpływów, zdyskontowanych za pomocą pierwotnej efektywnej stopy procentowej (z dnia ujęcia należności w księgach)
	Należności z tytułu dostaw	Skorygowana cena nabycia, stanowiąca bieżącą wartość oczekiwanych przyszłych przepływów pieniężnych – jako efektywną stopę procentową przyjmuje się rynkową stopę zwrotu dla dłużnych instrumentów finansowych o podobnej charakterystyce
Aktywa wyceniane w cenie nabycia (zakupu), w koszcie wytworzenia lub w wartości przeszacowanej	Udziały w jednostkach podporządkowanych oraz w innych podmiotach wyceniane w cenie nabycia, o nieokreślonym terminie wymagalności, dla których nie można ustalić wartości godziwej	Wartość bieżąca przyszłych przepływów oczekiwanych z tego składnika, zdyskontowana za pomocą bieżącej rynkowej stopy zwrotu podobnych instrumentów finansowych – w przypadku, gdy istnieją przesłanki powodujące trwałą utratę wartości
	Inwestycje w nieruchomości i w wartości niematerialne i prawne wyceniane w cenie nabycia lub koszcie wytworzenia lub wielkości przeszacowanej po aktualizacji wyceny, pomniejszonej o odpisy umorzeniowe, pozostałe inwestycje niefinansowe wyceniane w cenie nabycia, środki trwałe, środki trwałe w budowie, wartości niematerialne i prawne	Należy ustalić dwie wartości – pierwszą jest wartość handlowa (przyszła sprzedaż), drugą wartość użytkową (dalsze/przyszłe użytkowanie). Jeżeli na etapie wstępnej analizy jednostka jest w stanie ustalić, czy większe korzyści przyniesie jej użytkowanie czy sprzedaż składnika, ustala tylko jedną z tych wielkości. Dla ustalenia, czy wystąpiła utrata wartości jednostka wybiera wyższą wartość spośród dwóch przedstawionych powyżej. Kwota ta nazywana jest wartością odzyskiwaną. Odpowiada na pytanie, ile można odzyskać na dzień bilansowy z danego składnika w wersji najkorzystniejszej – sprzedaży lub dalszego użytkowania
	Zapasy	Indywidualnie wyceniane w możliwych do uzyskania cenach sprzedaży netto. Podstawą ich ustalenia mogą być notowania giełd towarowych, ceny stosowane przez konkurentów, ceny stosowane przez jednostkę wynikające z umów z odbiorcami. Jeżeli nie można ustalić ceny sprzedaży netto, szacuje się wartość godziwą
	Krótkoterminowe inwestycje wyceniane w cenie rynkowej albo w cenie nabycia, w zależności od tego, która z nich jest niższa – dzieła sztuki, monety, antyki, przedmioty kolekcjonerskie, biżuteria, zapasy kruszcu, starodruki	Jeśli istnieje rynek wycenia się w wartości rynkowej, uwzględniając ceny z ostatnich udokumentowanych transakcji sprzedaży, wynikające z powszechnie dostępnych cenników ze specjalistycznych sklepów, domów aukcyjnych, antykwaratów. Jeżeli takie informacje dla danego składnika są niedostępne, ustala się wartość godziwą, np. na podstawie opinii rzeczoznawcy

Źródło: Opracowanie własne na podstawie KSR 4.

W odniesieniu do informacji przedstawionych w tabeli 1, komentarza wymagają pewne kwestie dotyczące parametrów wyceny stosowanych w procedurze ustalania odpisów z tytułu utraty wartości aktywów trwałych o charakterze niefinansowym. Wynika to z faktu, że wielkości takie, jak wartość handlowa i wartość użytkowa stosowane są tylko w tych okolicznościach.

Wartość handlowa to, zgodnie z par. 2.10 oraz 8.2.3–8.2.7 KSR 4, wartość przyszłych korzyści ekonomicznych netto z danego składnika aktywów, ustalona przy założeniu, że istnieje aktywny rynek na ten zasób. Wartość ta to cena sprzedaży netto (ustalana zgodnie z zapisami UOR). Jeżeli nie można ustalić ceny sprzedaży ze względu na brak aktywnego rynku, wówczas wartość handlową aktywów określa się na poziomie szacowanej wartości godziwej, pomniejszonej o spodziewane do poniesienia i dające się bezpośrednio przyporządkować do czynności zbycia składnika koszty sprzedaży. Ustalając wartość handlową jednostka wykorzystuje informacje pochodzące z rzeczywistych umów sprzedaży (między zainteresowanymi i dobrze poinformowanymi stronami transakcji), które odzwierciedlają analogiczne warunki rynkowe potencjalnie możliwej transakcji, której przedmiotem mógłby być wyceniony obiekt. Wartość handlowa może być ustalana na podstawie danych z takich umów tylko wtedy, gdy dotyczyły one identycznych lub podobnych aktywów, były zawarte w nieodległym czasie od daty wyceny oraz nie dotyczyły nietypowej transakcji. Jeżeli jednostka nie dysponuje wspomnianymi informacjami, jako podstawę ustalenia wartości handlowej może przyjąć bieżąco oferowaną cenę zakupu obiektu podobnego do rozpatrywanego, która jest najodpowiedniejszą ceną rynkową, czyli określoną na podstawie reprezentatywnych transakcji archiwalnych na danym rynku aktywami podobnymi do rozpatrywanego obiektu.

Dla tej samej grupy aktywów oblicza się również wartość użytkową [KSR 4 par. 2.11, 8.2.8–8.2.29], która jest kwotą odpowiadającą zdyskontowanym przyszłym korzyściom ekonomicznym netto ze składnika majątku, ustaloną przy założeniu, że będzie on w dalszym ciągu wykorzystywany lub utrzymywany przez podmiot. W celu ustalenia wartości użytkowej składnika aktywów należy dokonać analizy wszelkich przesłanek, które pozwolą w obiektywny sposób zmierzyć zdolność rozpatrywanego składnika do przynoszenia korzyści ekonomicznych jednostce w przypadku, gdyby był on nadal wykorzystywany (utrzymywany) w jednostce zgodnie z planowanymi dla niego zadaniami gospodarczymi. Ustalenie wartości użytkowej wymaga uwzględnienia:

- szacunkowych przepływów pieniężnych netto, których uzyskania jednostka może oczekiwać dzięki jego użytkowaniu i zbyciu po zakończeniu użytkowania obiektu,
- oczekiwań co do zmian kwot i rozkładu w czasie tychże przepływów,
- wartości pieniądza w czasie, poprzez zastosowanie bieżącej stopy rynkowej wolnej od ryzyka,

- wpływu na te dane niepewności związanej z cechami rozpatrywanego obiektu,
- innych uwarunkowań, które zdaniem jednostki są istotne z punktu widzenia przyszłych przepływów pieniężnych.

Stopa procentowa powinna odzwierciedlać ryzyko oczekiwanych zmian i kwot przepływów i ryzyko niepewności związane z danym obiektem, w każdym przypadku, gdy jednostka nie uwzględni możliwych skutków tego ryzyka drogą korekty prognozowanych przepływów pieniężnych netto. Oznacza to, że ryzyko uwzględnia się ustalając albo kwoty przepływów pieniężnych, albo stopę dyskontową.

Utrata wartości aktywów ma miejsce, gdy wartości ustalone zgodnie z informacjami przedstawionymi w tabeli 1 są niższe niż wartości poszczególnych aktywów wynikające z ksiąg rachunkowych (na dzień wyceny). W takiej sytuacji jednostka dokonuje indywidualnych odpisów aktualizujących, sprowadzając aktywa do rozmiarów korzyści, których na dany moment można z nich oczekiwać. Odpis jest więc różnicą między wartością księgową danego składnika aktywów a kwotą opisaną dla niego w tabeli 1. Szczególne zasady związane są z ustalaniem wysokości odpisów dotyczących należności, głównie z tytułu dostaw [Poniatowska 2010, s. 387–388]. Przed dokonaniem odpisu jednostka ma obowiązek ustalić, które z kwot należności są na dzień bilansowy przedawnione, umorzone lub nieściągalne. Dla tej kategorii kwota wymaganej zapłaty nie może być traktowana jako realna. Odnośnie tych należności jednostka nie dokonuje odpisu aktualizującego, tylko od razu odpisuje je do wyniku finansowego. Realność zaktualizowanej w ten sposób na dzień bilansowy kwoty wymaganej zapłaty podlega weryfikacji pod kątem stopnia prawdopodobieństwa jej uzyskania. Temu służą odpisy aktualizujące ustalone zgodnie z zapisami art. 35b UoR. Ich wysokość powinna być proporcjonalna do prawdopodobieństwa uzyskania w przyszłości zapłaty.

Aby ocenić czy nastąpiła utrata wartości środków przynoszących korzyści grupowo, w pierwszej kolejności należy im przypisać wartość wynikającą z ksiąg rachunkowych, dotyczącą całości lub odpowiedniej części aktywów wchodzących w skład grupy [Karmańska 2009, s. 238]. Wartość grupowego obiektu oceny utraty wartości tworzą następujące elementy:

- wartość netto (wartość początkowa pomniejszona o umorzenie i odpisy z tytułu utraty wartości) wszystkich aktywów składających się na ośrodek wypracowujący korzyści ekonomiczne,
- część wartości netto aktywów wspólnych przypadająca na ten ośrodek, czyli takich, które spowodują powstawanie korzyści ekonomicznych w powiązaniu z funkcjami przynajmniej dwóch składników aktywów,
- część wartości firmy przypadająca na ośrodek (wiążąca się z dwoma lub więcej ośrodkami),

- zobowiązania i rezerwy w przypadku, gdy potencjalne zbycie tego ośrodka lub wchodzących w jego skład aktywów wymaga przejęcia przez jednostkę nabywającą określonego zobowiązania lub rezerwy (wielkość zmniejszająca).

Kolejnym krokiem jest porównanie wartości wynikającej z ksiąg z wartością przyszłych korzyści ekonomicznych netto z tego obiektu. Wartość przyszłych korzyści wyraża się wartością handlową i wartością użytkową. Dla oceny czy nastąpiła utrata wartości wybiera się wartość wyższą, nazywaną wartością odzyskiwaną. Utrata wartości wystąpi, jeśli wartość odzyskiwana będzie niższa od tej, która wynika z ksiąg rachunkowych. W takiej sytuacji jednostka dokonuje odpisu w różnicy między wartością księgową obiektu grupowego a jego wartością odzyskiwaną. Odpis aktualizujący rozlicza się między aktywa tworzące grupę w proporcji do ich dotychczasowych wartości księgowych [Regulska 2012, s. 356 i dalsze].

Jeśli do kolejnego dnia bilansowego aktywa, które podlegały aktualizacji wyceny nie zostaną rozliczone (sprzedane, spłacone, zlikwidowane itp.) jednostka sprawdza, czy dalej ma miejsce utrata ich wartości, czy też przesłanki teje ustały i należy dokonać całkowitej lub częściowej korekty odpisu. Jeżeli natomiast faktycznie nastąpi utrata wartości składnika aktywów, jego wartość rozliczana jest z wcześniej utworzonym odpisem.

W związku z odpisami z tytułu utraty wartości w niektórych przypadkach jednostki gospodarcze, z zachowaniem zasady ostrożnej wyceny, ujmują aktywa z tytułu podatku odroczonego. Tak będzie w sytuacji, gdy rozliczenie aktywów spowoduje skutki podatkowe, czyli ich wartość wyrażona kosztem historycznym będzie kosztem uzyskania przychodów. Taka sytuacja wystąpi np. w przypadku aktualizacji instrumentów kapitałowych, należności, o ile spełniają one określone w art. 16 ust. 2a pkt. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób prawnych warunki, zapasów, aktywów trwałych o charakterze operacyjnym. Wartością księgową tych aktywów jest kwota wynikająca z ksiąg rachunkowych, a więc po aktualizacji wyceny, a wartością podatkową kwota, która w momencie uzyskania opodatkowanych korzyści z tych aktywów lub w związku z ich utratą stanowić będzie koszt uzyskania przychodów.

Zasady prezentacji skutków aktualizacji wyceny w sprawozdaniu finansowym

Odpisy z tytułu utraty wartości aktywów z jednej strony powodują zmniejszenie wartości pozycji bilansowych, z drugiej są odnoszone do wyniku finansowego lub w niektórych przypadkach powodują korektę kapitału z aktualizacji wyceny, ujemnej wartości firmy i przychodów przyszłych okresów.

Rozliczenie odpisu z kapitałem ma miejsce w przypadku długoterminowych aktywów finansowych, wycenianych w wartości godziwej, które w czasie poprzedniej (poprzednich) wycen były aktualizowane *in plus* oraz w przypadku urzędowo aktualizowanych środków trwałych. Skutki zmian wartości tych aktywów będą też zaprezentowane w zestawieniu zmian w kapitale własnym.

Odpis obciąża ujemną wartość firmy (pozycję pasywów), jeżeli jest ona związana z danym grupowym obiektem oceny utarty wartości. Jeżeli z aktualizowanym składnikiem wiążą się przychody przyszłych okresów (rozliczenia międzyokresowe przychodów) odnoszące się do sposobu jego finansowania, to na skutek utraty wartości takiego elementu aktywów zmniejszane są te przychody.

Najczęściej jednak odpisy z tytułu utraty wartości znajdują swoje odzwierciedlenie w zmniejszeniu wyniku finansowego. W zależności od charakteru aktywów trafiają tam jako pozostałe koszty operacyjne lub koszty finansowe. Do tych ostatnich zalicza się odpisy z tytułu utraty wartości inwestycji finansowych (akcji, udziałów, obligacji innych podmiotów, udzielonych pożyczek oraz odsetek od należności). W rachunku zysków i strat prezentowane są w pozycji „Aktualizacja wartości inwestycji”. Odpisy aktualizujące pozostałe aktywa obciążają konto pozostałych kosztów i dotyczą one środków trwałych, środków w budowie, wartości niematerialnych, inwestycji niefinansowych, zapasów, należności innych niż z tytułu udzielonych pożyczek. W rachunku zysków i strat pokazywane są jako „aktualizacja wartości aktywów niefinansowych”. Korekty ujmowane są księgowo i sprawozdawczo na zasadzie lustrzanego odbicia [Stępień-Andrzejewska 2012, s. 1101–1103].

Ponieważ w rachunku zysków i strat prezentowane są syntetyczne informacje o dokonanych w ciągu okresu odpisach aktualizujących, niezbędne jest rozszerzenie zakresu prezentowanych danych w informacji dodatkowej. Zapisy ustawy o rachunkowości nakładają na jednostki obowiązek prezentowania informacji o:

1. Odpisach aktualizujących należności, ze wskazaniem stanu na początek roku obrotowego, zwiększeniach, wykorzystaniu, rozwiązaniu i stanie na koniec roku.
2. Wysokości i przyczynach odpisów aktualizujących środki trwałe.
3. Wysokości odpisów aktualizujących wartość zapasów.
4. Zmniejszeniach i zwiększeniach związanych z aktualizacją wartości środków trwałych, wartości niematerialnych i prawnych oraz inwestycji niefinansowych.

Pozostałe informacje związane z odpisami z tytułu utraty wartości aktywów powinny być prezentowane w informacji dodatkowej, jeżeli mogą one w sposób istotny wpłynąć na ocenę sytuacji majątkowej, finansowej i ocenę wyniku finansowego. KSR 4 zaleca podmiotom prezentowanie takich informacji jak: dane o pojedynczych aktywach, które zostały objęte odpisem aktualizującym lub jego

korektą, przedstawienie ich rodzaju oraz poziomu przyjętego za punkt odniesienia przy ustalaniu odpisu (wartość handlowa/użytkowa), opis sposobu ustalania wartości odzyskiwanej. Ponadto, w informacji dodatkowej powinny znaleźć się dane dotyczące ośrodków wypracowujących korzyści ekonomiczne, odnośnie których dokonano odpisu aktualizującego i zasady dokonania tego odpisu. W informacji dodatkowej powinny być również zawarte informacje o najważniejszych zdarzeniach i okolicznościach, które doprowadziły do ujęcia i odwrócenia odpisów z tytułu utraty wartości.

Podsumowanie

Funkcjonowanie podmiotów gospodarczych w niestabilnym otoczeniu powoduje, że są one narażone na różnego rodzaju ryzyko. Jednym z istotniejszych jest ryzyko nieuzyskania zakładanych korzyści ekonomicznych z kontrolowanych aktywów wykorzystywanych zarówno do celów inwestycyjnych, jak i operacyjnych. Wynika ono zarówno z czynników obserwowanych na zewnątrz jednostki, jak i występujących w niej samej czy też przez nią powodowanych. Dla zachowania podstawowych zasad sporządzania sprawozdania finansowego jest ono uwzględniane przez dokonywanie odpisów aktualizujących aktywa. W wyniku tego są one prezentowane w kwocie nie wyższej niż korzyści, które na moment bilansowy mogą przynieść. Ze względu na zasady sporządzania bilansu stanowiące, że aktywa wykazuje się w wartościach skorygowanych o odpisy aktualizujące, dokładne informacje o utracie wartości nie są tam widoczne. Dane o ich wysokości zawarte są w rachunku zysków i strat, aczkolwiek w kwotach globalnych dla aktywów o charakterze finansowym i niefinansowym. Najbardziej szczegółowe dane prezentowane są w informacji dodatkowej, gdzie zgodnie z UoR ujawniane są w sposób indywidualny informacje o odpisach dotyczących poszczególnych kategorii aktywów, a także o przyczynach ich ujęcia. Można więc powiedzieć, że informacja dodatkowa jest najpełniejszym źródłem informacji o przyczynach i wysokości dokonanych odpisów z tytułu utraty wartości poszczególnych aktywów.

Literatura

- BORKOWSKI M., HANISZ R.N.: *Zarządzanie ryzykiem w przedsiębiorstwie*. [w:] Ryzyko jako nieodłączny element funkcjonowania przedsiębiorstw. Redakcja naukowa Hanisz R.N., Wyższa Szkoła Biznesu w Dąbrowie Górniczej, 2010.
- CABEDO J.D., TIRADO J.M.: *The disclosure of risk in financial statement*. Accounting Forum, 28 (2004).

- KARMAŃSKA A.: *Wartość ekonomiczna w systemie informacyjnym rachunkowości finansowej*. Difin, Warszawa 2009.
- KARMAŃSKA A.: *Wycena bilansowa jako instrument szacowania ryzyka związanego z działalnością gospodarczą*. [w:] Ryzyko w rachunkowości. Redakcja naukowa Karmańska A., Difin, Warszawa 2008.
- Krajowy Standard Rachunkowości nr 4 *Utrata wartości aktywów*. Dz.Urz. Ministra Finansów z 2012 r., Nr 7, poz. 15.
- PIELASZEK M., ŚWIDERSKA G.K.: *Rzeczowe aktywa trwałe. Wartości niematerialne i prawne*. [w:] Sprawozdanie finansowe według polskich i międzynarodowych standardów rachunkowości. Redakcja Świdarska G.K. i Więclaw W., MAC CONSALTING, Difin, Warszawa 2009.
- PONIATOWSKA L.: *Rozrachunki*. [w:] Rachunkowość finansowa. Redakcja naukowa Mesner Z., Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Katowicach, Katowice 2010.
- REGULSKA A.: *Utrata wartości rzeczowych aktywów trwałych*. [w:] Rzeczowe aktywa trwałe. Zasady ujmowania, wyceny oraz ujawnień w świetle uregulowań MSSF/MSR oraz ustawy o rachunkowości. Ośrodek Doradztwa i Doskonalenia Kadr Sp. z o.o., Gdańsk 2012.
- STĘPIEŃ-ANDRZEJEWSKA J.: *Rachunek zysków i strat jako źródło informacji o dokonaniach jednostki*. [w:] Meritum Rachunkowość. Rachunkowość i Sprawozdawczość Finansowa. Redakcja merytoryczna Walińska E., Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2012.
- Ustawa z dnia 15 lutego 2012 r. o podatku dochodowym od osób prawnych. Dz.U. z 2011 r., Nr 74, poz. 397 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości. Dz.U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223 z późn. zm.
- ZAWADZKI K.: *Utrata wartości aktywów trwałych a problem obiektywizmu i subiektywizmu w ocenie*. [w:] Zasoby i procesy w rachunkowości jednostek gospodarczych. Redakcja naukowa Kiziukiewicz T., Difin, Warszawa 2009.

The Presentation of Risks of Impairment Losses in Financial Statement

Abstract

The article presents problems concerning tests for impairment and impairment losses based on Polish accounting law. Impairment losses are caused by risks that the company will not obtain economic benefits from controlled assets. External and internal indications of impairment as well as the procedure of tests for impairment were described here. The values of assets which must be determined to answer the question if assets are impaired or not were depicted. Problems of differed tax assets connected with impairment losses were mentioned. Treatment and allocation of impairment losses were presented. The rules of their presentation in an income statement in a statement of changes in equity and in notes were shown.